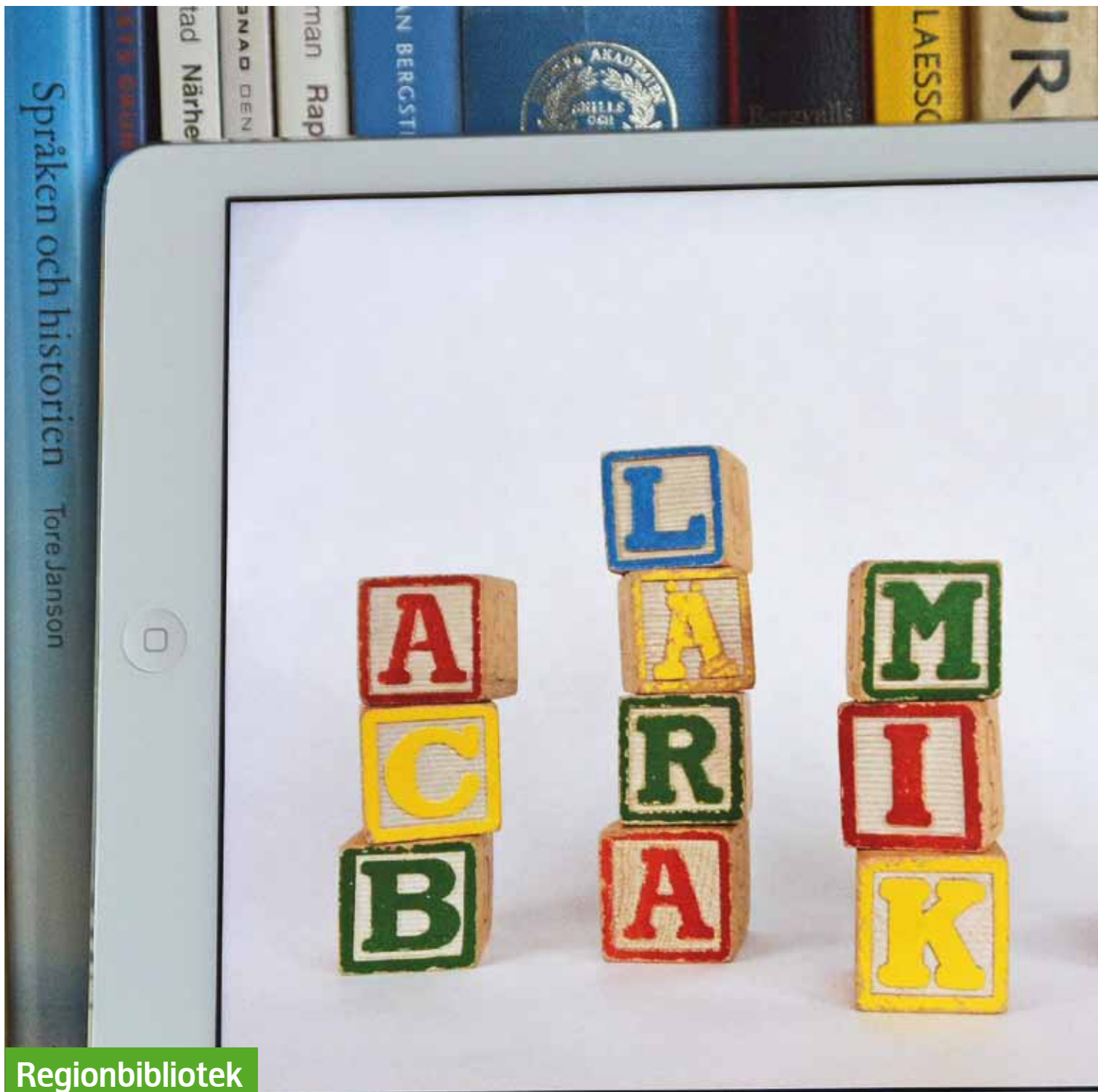

NUMMER TVÅ 2016

Länsnytt

Mötesplats för biblioteken i Stockholms län

TEMA LÄRANDE

Regionbibliotek
Stockholm

MIK på folkbiblioteket
Sid 4

Lässatsningen Stockholm Högläser
Sid 6

Regionbiblioteket
Rapporterar Sid 15

Sid 8

Pedagogik i referensarbetet

Digital bildning
Sid 5

Sid 8

Wikipedia i grundskolan

Tidningen Länsnytt ges ut av Regionbibliotek Stockholm och utkommer med fyra nummer per år.

Ansvarig utgivare:

Anna Wäglund
anna.waglund@stockholm.se

I redaktionen:

Lotta Aleman
Annika Hermele
Hanna Johansson
Britt Löfdahl

Grafisk form: Maria Rodrick Nordström

Nästa nummer: Tema Läsnig

Manusstopp 20 sep

Välkommen med artiklar och notiser om vad som händer på ditt bibliotek eller om annat som kan vara av intresse. Bifoga gärna högupplösta digitala foton. Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera insända manus.

Mail till red:

regionbiblioteket@stockholm.se

Regionbibliotek Stockholm

113 80 Stockholm
Besöksadress: Odengatan 55
Tel: 08-508 31 278

Länsnytt finns också som pdf-fil på nätet,
www.regionbiblioteket.se

Omslagsfoto: Bokbåten *Annika Lissenko*

EO grafiska

*Språken lever
på Biblioteken i Sollentuna
Sid 7*

*Källkritik, igår,
idag och imorgon
- Intervju med
Anette Holmqvist
på Kolla källan*

Sid 12

Sid 9

Programmera spel på bibblan

Sid 11

Global bildning

Sid 13

*Danderyd – en bibliotekstät kom-
mun med forntid och
framtid i sikte*

Sid 10

*Samverkan mellan bibliotek
och anhörigcentrum i Norrtälje*

SID 14

Hänthänder

MIK på folkbiblioteket

Bild: MIK-Ekologin. Nordicom, UNESCO

Enligt Statens medieråd har nästan hälften av alla 2-åringar varit ute på nätet och använder surfplatta frekvent. 80% av alla 12-åringar har en egen smartphone med "hela världen i sin ficka".

Sociala medier har blivit allt viktigare plattformar för umgänge och omvärldsbevakning. Enkelheten att publicera sig gör att gränsen mellan konsument och producent börjar luckras upp. Att vara uppkopplad är en stor del av våra liv. Det måste vi förhålla oss till, som privatpersoner och som folkbibliotek. Diskussionerna har på senare tid handlat mycket om skärmtid, men låt oss istället ägna oss åt innehåll. Att sitta framför en skärm är ju inte att göra en sak.

Om begreppet MIK

Statens medieråd tillsammans med Svensk biblioteksförning och UR har varit drivande i att etablera MIK (Medie- och informationskunnighet) som begrepp. Det är en översättning från engelskans MIL (Media and Information Literacy) och lyfts fram som ett samlingsbegrepp för en rad olika kunskheter. (Bild på MIK-ekologin). Det kan absolut underlätta med ett gemensamt begrepp som redan används av andra aktörer. Men samtidigt är begreppet så omfattande att det kanske ändå är svårt att veta vad exakt vi pratar om när vi pratar om MIK.

Vi är kanske mer bekanta med begreppet digital delaktighet. 2010 inleddes arbetet med det nationella kunskapslyftet Digidel där en rad samhälleliga aktörer gemensamt ville stödja fler i sin internetanvändning eftersom så många stod utanför den digitala världen. Detta samtidigt som banker och myndigheter började lotsa sina kunder (eller medborgare) att använda e-tjänster för att uträtta ärenden, vara delaktiga eller helt enkelt göra sådant vi är ålagda. Mycket i Digidel-satsningen kom att handla om mer tekniskt praktiska ting. Min erfarenhet är också att det till övervägande del är den typen av frågor vi får på vårt bibliotek, dvs. hur man bifogar ett dokument eller loggar in på sin bank, hur man skannar till sin mejl eller skriver ut sina biljetter.

MIK som begrepp rör sig mer i trakterna kring förståelsen för medier och internet och vad det för med sig. Kärnan är ett kritiskt förhållningssätt för att kunna tolka och värdera information. Säkrlart kan man också se det som att dessa färdigheter behövs för att vara digitalt delaktig fullt ut. Så begreppen är inte helt enkla att hålla isär, och kanske behöver vi inte heller ägna oss åt det så mycket. Det handlar mer om att fundera på innehållet och vilka delar biblioteket bör eller kan ha en roll i.

Folkbibliotekets roll

Att detta ändå är frågor som hör hemma på ett folkbibliotek står klart. I bibliotekslagen står att biblioteket "ska öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet". Siktet är inställt på förmågan att utnyttja digital teknik för att inhämta och värdera information. Och i ett av IFLAS manifest står att "bibliotekarier ska sträva efter att öka medvetenheten om rätten till information". Detta ställer krav på att vi inte endast tillhandahåller datorer, internet och information utan att vi också är aktörer som funderar på hur vi tillhandahåller tillgång till information för ALLA och bidrar till ökad kunskhet. Praktiskt MIK-arbete helt enkelt.

Och det i sig är inget nytt för oss på bibliotek. Både genom våra studier och i vårt praktiska ar-

bete är informationskunskapen närvarande, vi är samtalspartners med våra referensfrågor och vi har övat upp ett kritiskt förhållningssätt. Men vi behöver bygga på. Våra kunskaper räcker inte alltid till för att möta aktuella frågor i en digital utveckling som dessutom går väldigt snabbt.

MIK i folkbibliotekspraktiken

Så hur kan vi jobba mer aktivt med MIK? Ett bra första steg kan vara att genomföra den digitala fortbildningen som finns på Medierådets webbplats tillsammans i arbetsgruppen. Det tar ungefär två timmar och kräver inte så mycket förberedelser. De animationer, filmer och frågor som fortbildningen innehåller ger upphov till diskussioner i arbetsgruppen som sällan får så mycket utrymme i gruppen som helhet annars. Sen gäller det att också få upp ögonen för det vi redan gör och bygga på det. Planering av bokprat, språkcaféer och skyltning kan allt göras med MIK-glasögon på. Ett e-språkcafé kanske eller ett bokprat med fokus på böcker om nätmobbing kan fungera som utmärka ingångar. Olika skaparaktiviteter kan också leda vidare. Mina kurser i programmering leder till exempel alltid till frågor om upphovsrätt. Samtal är något av vår nyckelkompetens enligt mig, så det kan vi utnyttja.

MIK-arbetet är en process som måste få ta tid, vissa frågor måste få stötas och blötas i arbetsgruppen för att det ska bli möjligt att ringa in vilka områden där fördjupning behövs och i vilka frågor vi ska hänvisa vidare till andra experter. Samarbete med andra är viktigt, liksom att känna till hur andra organisationer och myndigheter jobbar med frågorna. Vi kan vara både aktörer och förmedlare. Men om vi känner att vi är delägare till dessa frågor så behöver vi också synliggöra detta utåt. Det är något som jag tänker att MIK-arbetet kan bidra till att lyfta. Hur vet egentligen våra besökare vilka frågor de kan ställa till oss?

Marika Alneng
Stockholms stadsbibliotek

Digital bildning

Foto: Annika Lisenko

”Bibliotekariers ethos kan sägas vara en vilja att skapa förutsättningar för lärande, bildning, upplevelser, forskning, och informerat medborgarskap genom tillgängliggörande av information, kunskap och kultur, samt genom en vilja att utgöra en kritisk och kunig röst för och om informationens/kulturens frihet och även individens integritet”.

En förmiddag i februari föreläste Olof Sundin, professor i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet, om hur Google och andra aktörer förändrar villkoren för hur kunskap och kultur kommuniceras i samhället. Regionbiblioteket ordnade föreläsningen tillsammans med Biblioteksrådets arbetsgrupp ”Sociala medier på bibliotek”.

Föreläsningen handlade mycket om de algoritmer som styr hur information presenteras och viktas på nätet. Flera kommersiella nättjänster, som Google, Facebook och Twitter, använder sig av algoritmer som rankar sökträffar olika beroende på vem som söker och var vi söker. Algoritmernas påverkan på våra sökresultat hänger ihop med vilken filterbubbla vi befinner oss i.

Utifrån de stora nättaktörernas rankning av information, resonerade Sundin kring frågor om bibliotekens förändrade arbetsformer och om hur bibliotekarier kan bidra till människors medie- och informationskunnighet. Samt hur det i förlängningen kan bidra till ett mer demokratiskt

samhälle. Sundin gav sin syn på vad som skulle kunna kallas bibliotekariers ethos i citatet som inleder denna artikel

Bibliotekens roll och utmaningar

I höstas besökte jag och en kollega Lunds universitet, för att träffa Olof Sundin och några av de forskare som ingår i forskargruppen Informationspraktiker: Kommunikation, Kultur och Samhälle. Vi sökte ny input inom området digitalisering och sociala medier, om hur den digitala vardagen påverkar biblioteken och människor. Det blev ett samtal om hur information och kunskap hanteras idag, om digitala medier, kommersiella tjänster och människors integritet.

Biblioteken befinner sig mitt i en tid där tekniken ger oss tillgång till kultur, hjälpmedel och kommunikation som aldrig tidigare. Informationen är fri men inte gratis och vi lämnar alla digitala spår efter oss. Spår som Google och andra aktörer har nytta av för att ta reda på vad vi gillar, vad vi konsumerar och vad vi pratar om. Vad behöver vi kunna och förstå idag för att dra nytta av digitaliseringens fördelar och hantera dess baksidor? Vad är bibliotekens roll och har vi något ansvar?

Biblioteken har en upplysande och kunskaps-spridande roll, menade forskarna i Lund. Biblioteken behöver inte ta avstånd från sociala medier, men kan informera om vad användandet innebär och synliggöra de val vi gör som medborgare när vi använder kommersiella tjänster för information. En utmaning för biblioteken är att visa på alternativen genom att själva finnas på andra digitala tjänster. Att visa alternativa informationskällor och ett annat utbud gällande kultur och litteratur.

Vi frågar forskarna vad de ser som vår tids stora utmaningar för biblioteken. Källkritik, svarar de, eftersom det källkritiska resonemanget fortfarande bygger på tryckta medier. Vi utgår ofta ifrån källan och tänker källkritiskt gentemot materialet vi hittar. Istället borde vi prata mer om sökkritik, och vara lika kritiska gentemot själva sökvägen. Hur har vi hittat källan, inom vilka filterbubblor söker vi, hur presenteras informationen för oss? Sökkritik hand-

lar om att ha ett medvetet förhållningssätt till hur vi hämtar information och en förståelse för att sättet vi tar till oss kunskap och kultur på är mer instängt idag än tidigare.

Folkbildning

Ett viktigt uppdrag för biblioteken, menar forskarna, är att fortsätta arbeta med folkbildning men ta med sig bildningstanken till den digitala världen. Att lära ut det som är viktigt för människor att förstå och kunna i det digitala.

Vi kommer in på begreppet digital bildning. Vad innebär det och hur kan vi jobba med det? Skiljer det sig från digital kompetens? Kanske handlar digital bildning om djupare förståelse och reflektion på ett övergripande plan medan digital kompetens handlar mer om praktiska färdigheter? Jag tänker förstås att digital bildning hänger ihop med MIK, som Marika Alneng skriver om här intill.

Ännu ett nytt begrepp jag stöter på under våren i sociala medier är delningsetik. Det är journalisten Jack Werner, en av grundarna bakom Metros satsning Viralgranskaren, som använder ordet i en föreläsning på en MIK-konferens. Werner pratar om vikten att tänka kritiskt innan vi delar saker med andra i sociala medier. Några bra frågor att ställa sig innan vi delar information är

- Är det relevant för en större grupp människor?
- Riskerar det att sprida en farlig fördom?
- Riskerar det att slå ut över svaga människor?
- Kan du dig arg eller upprörd?

Ganska klockrent, eller hur? Att viralgranska innebär att alltid göra en avvägning och en riskanalys innan vi delar vidare. Att vi tar ansvar genom att göra research och nyansera, att inse vår makt och att aldrig tro att ”något är för dumt för att människor ska sprida det vidare”.

Vilka ord och begrepp stöter du på som har hög aktualitet idag? Vad förknippar du med folkbildning, digital bildning och viktiga kunskaper för oss människor idag?

Hanna Johansson
Regionbibliotek Stockholm

Lässatsningen Stockholm Högläser ett gemensamt lärande mellan bibliotekarier och pedagoger

Foto: Mattias P. Dahlqvist

Stockholms stadsbibliotek drog igång lässatsningen "Stockholm högläser" gentemot förskolorna i Stockholm hösten 2014 med målet att öka läsning och berättande på förskolorna. Bakgrunden till satsningen var sjunkande läsresultat, minskad läsning på förskolorna och en önskan om fördjupat samarbete. På Södermalm hade man tidigare drivit ett lyckat läsprojekt, "Läsa mera", och staden ville utöka detta till hela Stockholm.

Nu pågår det spännande samarbeten mellan de 44 bibliotek som finns i Stockholms stadsbibliotek och Stockholms kommunala förskolor. Förskolorna har utsett pedagoger till läsombud. Att vara läsombud innebär att man medverkar på möten som biblioteket ordnar som t.ex. studiecirkel, fortbildning, förlagsträffar. Läsombuden driver vidare arbetet kring läsning med sina kollegor på förskolan.

Våra enkäter och utvärderingar visar att vi genom samarbetet har lärt oss mycket, både bibliotekarier och pedagoger. De flesta bibliotek har bjudit in läsombud till en studiecirkel med träffar kring "Bilderbokens mångfald och möjligheter" av Agneta Edwards. Träffarna har bestått av teori, praktik och läsning och diskussioner av bilderböcker. Vi bibliotekarier har lärt oss mycket i mötet med pedagogerna. Vi har fått ökad kunskap om bilderböcker då vi fått fördjupa oss ännu mer i bilderböckernas värld för att vara pålästa

inför studiecirkelsträffarna. Samtalen och reflektionerna med pedagogerna kring bilderböckerna och hur de mottas av barnen samt en ovärderlig insyn i hur förskolans värld fungerar är lite av vad det har gett utöver erfarenheten att hålla i en studiecirkel. Pedagogerna berättar att de bland annat förändrat sitt sätt att arbeta kring böcker, berättande och läsning. Pedagogerna har breddat sitt urval, de läser andra böcker än tidigare och de läser inte bara i samband med vilan utan mer spritt över hela dagen. Böcker och läsning har fått mer plats på förskolorna och det har kommit barnen till del. Pedagogerna följer också upp läsningen mer genom t.ex. boksamtal med barnen. Många pedagoger har förändrat läsmiljöerna på förskolorna genom att skapa inspirerande läshörnor eller läsrum.

När Stockholm Högläser startade var även all personal inom Stockholms stadsbibliotek med i en gemensam kompetensutveckling med två

huvudspår: ökad kännedom om barnlitteratur samt bemötande. De bibliotekarier som arbetar med verksamhet för förskolebarn och pedagoger har regelbundna träffar med kompetensutveckling där huvudspåren varit berättande, mångspråk, utvecklande av programverksamhet och normkritik.

Lässatsningen är ett pågående och långsiktigt arbete. Under våren håller vi på att ta fram ett nytt studiecirkelmateriale som handlar om bilderböcker och skapande och planen är att vi drar igång nya studiecirkel framöver. Vi vill fortsätta att lära tillsammans!

Karin Axelsson,
Rose-Marie Nilsson
Stockholms stadsbibliotek

Foto: Ylva Wolgast

2 § Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning.

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.

7 § Folkbiblioteken ska särskilt främja läsning och tillgång till litteratur.

Folkbiblioteken ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet.

Ur Bibliotekslagen (SFS 2013:801)

Språken lever på Biblioteken i Sollentuna

Foto: Jerker Löjdmark

Det första du ser på biblioteken i Sollentuna, huvudbiblioteket är ny i Sverigerummet, placerat strax innanför entrén till biblioteket. Här finns plats för studier, möten och här håller vi också till på våra välbesökta språkcaféer varannan onsdagseftermiddag.

Vi är två personer från biblioteket: Lisa Hultgren och Susanne Mohammed som drivit språkcafé lätt svenska i sex år. Från början hade vi språkcafé en eftermiddag var fjortonde dag. Numera har vi samarbete med Svenska kyrkan som driver språkcafé de andra onsdagarna. Det fungerar utmärkt. Sedan en tid håller även Röda Korsets språkträning till i bibliotekets lokaler fyra timmar varje vecka, tisdagar och torsdagar. Alla språkcaféerna är ytterst välbesökta, ibland upp emot trettio personer. Vi får använda fler och fler lokaler i biblioteket som ny i Sverigerummet, satorummet, samlingslokal i källarplan, det större grupprummet på vuxenavdelningen.

Vi har skapat en miljö på språkcaféet som ska kännas välkomnande, öppen, varierad när det gäller samtalsämnen och atmosfär. Som samtalsledare är det en rolig utmaning att kasta sig ut i det okända, när det gäller samtalsämnen. Oftast har vi inte ett fastlagt tema men är beredda med lite boktips, visar hyllorna ny i Sverige och är behjälpliga för de som vill skaffa bibliotekskort i anslutning till språkcafébesöket. På senaste språkcaféet hade vi fjorton besökare och den gången använde vi oss av konversationskort.

Vi presenterar oss, fikar, läser högt, svarar på

frågor, översätter, talar om det som känns aktuellt, tittar på olika studiematerial som besökarna har tagit med sig, lyssnar på dem som vill berätta något. Att vara samtalsledare på språkcafé är en av de roligaste arbetsuppgifterna! Det blir alltid möten och intressanta samtal på språkcaféerna, dessutom många skratt. Många av besökarna går på samtliga språkcaféer och det märks att det är bra med repetition.

Besökarna har varit i Sverige olika lång tid. Allt ifrån en vecka till flera år. Ofta är det övning i att prata som behövs. Här har vi tid att sitta ned och verkligen lyssna på varandra och vara närvarande i stunden. Vi försöker förmedla språkglädje i det vardagliga arbetet ute i biblioteket. Att det finns en rikedom i att kunna uttrycka sig på flera språk till exempel.

Nytt för i år är vårt språkcafé för unga på en av de mindre enheterna, Arena Edsberg. Det drivs av vår kollega Anna-Maria Lundblad och riktar sig främst till ensamkommande ungdomar. På huvudbiblioteket har vi även en bokcirkel för unga där vi läser högt ur en lättläst bok och diskuterar ord och uttryck. Lisa och jag är samtalsledare även där.

När det gäller gruppdynamiken kan det ibland

kännas som om det är dags att avrunda språkcaféet inför sommaren just när gruppen lärt känna varandra och alla vågar uttrycka sig. Så det har hänt att vi har förlängt språkcaféverksamheten åtminstone ett par gånger för att uppmuntra besökarna att träffas och träna svenska på egen hand, utan oss samtalsledare.

Ibland har vi frågat vad gruppen skulle vilja ta upp på språkcaféet och förverkligat det gången efter. Det som kommit upp är till exempel att få veta mer om högtider och traditioner i Sverige, läsa en lättläst bok och redogöra för dess innehåll inför varandra, tillsammans diskutera en tidningsartikel i Metro. Vi har även berättat något barndomsminne för varandra, talat om musik, tittat på någon vardagssituation som tätt sig obegriplig och behövt redas ut i efterhand. Det saknas aldrig uppslag och behovet av att träffas och skapa kontakter är viktigt att ta tillvara. språkcafé är en gynnsam form för detta.

Rätt som det är träffar man på någon före detta språkcafébesökare ute i kommunen, som har fått arbete eller praktik och tagit steget in i den samhälleliga gemenskapen på ett nytt sätt och som visar sådan glädje över tiden på språkcaféet. Då känns det hur viktigt det är. Liksom med alla livshistorier vi får förmånen att ta del av.

Förutom språkcaféer pågår det många andra verksamheter och samarbeten för målgrupperna på Sollentuna bibliotek. Förutom medier i olika format och på olika språk även läxhjälp, svenska med Baby, boktips och information för förberedelseklasser och biblioteksvisningar för Sfi-klasser. Vi har tidigare haft sagostunder på somaliska liksom språkcafé på tagalog. Vi har även samarbete med Kunskapsparken som bedriver undervisning i svenska och Möjligheternas kontor, som vägleder till vidare studier och träning i att gå på arbetsintervju.

Vad är "Det mångspråkiga biblioteket"? Hur ska det se ut i framtiden? Vad ska biblioteken göra – och inte göra? Det finns många frågor som vi måste diskutera och se hur vi kan samverka med andra aktörer på bästa sätt.

Susanne Mohammed
Biblioteken i Sollentuna

Wikipedia i grundskolan

Foto: Cilla Dalén

Vi har i vår gjort ett spännande projekt med en förberedelseklass på högstadiet. Klass 7-9B har skrivit i somaliska Wikipedia om ALMA-priset, Astrid Lindgren och PRAESA!

Att själv skriva i Wikipedia ger god inblick i dess för- och nackdelar. På många håll arbetar gymnasieelever och högskolestudenter med att träna sitt vetenskapliga skrivande och trimma sina ämneskunskaper genom att skriva eller förbättra artiklar i Wikipedia. Och samtidigt bidrar studenterna till Wikipedias kvalitet.

För oss som arbetar i grundskolan fungerar det inte att låta eleverna arbeta självständigt i Wikipedia. Wikipedia har kriterier för bland annat innehåll, språk och form, och ofta är varken elevernas språkkunskaper eller ämneskunskaper tillräckligt goda. Däremot kan elever och vuxna skriva och redigera tillsammans.

I 7-9B går det nyanlända elever med ursprung i Somalia och i klassen arbetar lärarna Annika Renberg och Yosuf Mohamed. Genom det här arbetet har eleverna tränat de flesta av de förmågor som anges i kursplanerna för svenska som andraspråk och för modersmål, och dessutom passade det in i skolans arbete med ALMA-priset. Vi har faktiskt också bidragit till att utveckla somaliska Wikipedia litegrann, och kanske kan det skapa ringar på vattnet så att fler somalier som utbildar sig i Sverige väljer att bidra till Wikipedia. Wikipedia som fri resurs för kunskaper har stor potential bland annat för fattiga länder.

I detta projekt har lärare och elever skrivit tillsammans, samma text på svenska och på somaliska. Jag har deltagit dels genom att först informera om Wikipedia och uppmärksammat eleverna

på hur liten somaliska Wikipedia är jämfört med den svenska. Vi tittade på siffror om hur många som redigerat i somaliska Wikipedia under en månad (8 personer) jämfört med i svenska Wikipedia (800 personer) och vi kollade på hur artikeln om Mogadishu i somaliska Wikipedia vuxit fram under mer än tio år. Jag var också med under ett lektionspass när eleverna sökte information och sparade källor för att kunna skriva bra artiklar. Själva bearbetandet av informationen och skrivandet har lärarna och eleverna jobbat med utan mig. Som skolbibliotekarie är jag ofta med i delar av något arbete, förhoppningsvis där jag gör mest nytta, medan större delen av arbetet leds av lärarna.

I början av april kom Sara Mörtzell från Wikimedia Sverige och Tal Lewinsky från Tensta bibliotek för att närvara på lektionen då klassen publicerade sina texter i somaliska Wikipedia. Sara har hjälpt mig i planeringen av detta arbete och Tal möter våra elever och andra unga somalier på vårt närmaste folkbibliotek. Med Saras stöd under själva publiceringen blev det tre riktigt fina artiklar. Det blev en festlig lektion där stolta elever och vuxna avslutade med att äta salta pinnar. Och eleverna fick fina tröjor i present av Wikimedia Sverige.

Förhoppningsvis har vi förutom de pedagogiska vinsterna med detta projekt även satt ett frö för att fler somalier i Sverige ska använda sina kunskaper för att utveckla somaliska Wikipedia. Kanske genom ett samarbete mellan folkbibliotek och somaliska föreningar?

Cilla Dalén
Hjulsta grundskola

Pedagogik i referensarbetet

Foto: Gunilla Fors

Många folkbibliotek vittnar om att antalet referensfrågor i informationsdiskarna minskar. Samtidigt ökar mobilanvändandet och förväntningarna på att ha tillgång till olika bibliotekstjänster i mobilen. För att biblioteken ska kunna utveckla bra digitala tjänster krävs samarbete och en bra början finns i den nationella digitala referenstjänsten Bibblan svarar, som finansieras av Kungliga biblioteket.

Pedagogiska utmaningar

Frågorna till Bibblan svarar kommer från alla tänkbara håll, från förskolebarn, allmänhet och forskare. Många frågeställare är skolelever eller studenter - och deras frågor sätter ofta bibliotekariens pedagogiska förmåga på prov. Utgångspunkten måste vara att eleven själv ska lösa sin uppgift, men samtidigt gäller det att visa upp vad biblioteket kan hjälpa till med, ge förslag på användbara resurser, tipsa om olika möjligheter och infallsvinklar.

Bibblan svarar är främst en e-posttjänst och det är svårt att göra referensintervjuer för att få reda på vilken typ av material eller vilken nivå som önskas. Lösningen på det här dilemmaet blir ofta att ge ett "trappstegsformat" svar, där man börjar med att hänvisa till enklare översikter eller introduktioner, därefter ger förslag på lite utförligare källor och slutligen tipsar om böcker eller

Programmera spel på bibblan

forskningsrapporter för den som vill fördjupa sig. **Google, men sen då...?**

Idag använder alla Google och man googlar allt, från enkla vardagsfrågor till behov av avancerat studiematerial. De flesta nöjer sig också med vad de får fram via Google och tenderar att glömma bort att det finns information som Google inte hittar. Dessutom presenterar Google sina sökträffar huller om buller – vetenskapliga artiklar intill bloggposter, instruktionsfilmer intill forumdiskussioner – och alla har inte de kunskaper som behövs för att välja och välja bort i Googles träfflista. Bibblan svarar-operatörerna kan däremot bistå med vägledning och kunskap om olika resurser och bidra till att frågeställarna får en ökad förståelse för informationslandskapet.

Förra året kompletterades Bibblan svarar med systertjänsten Bibblan guidar, som presenterar drygt 700 databaser och andra referensskällor, lämpliga för folk- och gymnasiebibliotekens användare. Tanken är att resurssamlingen ska utgöra ett stöd för operatörerna (och för andra bibliotekarier), men förhoppningen är också att tips om bra resurser i Bibblan guidar på sikt ska uppmuntra fler att på egen hand söka komplement och alternativ till Googles sökresultat.

Svarsarkivet – en kunskapsbank

Sedan starten 2011 har över 11 000 frågor besvarats i Bibblan svarar och majoriteten av dessa finns fritt tillgängliga via det sökbara Svarsarkivet. Många av dessa svar hamnar också högt upp i träfflistan vid vanliga Google-sökningar, vilket innebär att googlaren dels hittar ett pedagogiskt och bra svar på sin fråga, men även att fler får chans att upptäcka bibliotekens möjligheter och bibliotekariernas kunskaper.

I dagsläget medverkar ett 50-tal bibliotek och ca 150 bibliotekarier i Bibblan svarar, men vi blir gärna fler, så hör av dig om du är intresserad. Att arbeta med Bibblan svarar är roligt och utvecklande samt ger dig tillgång till ett stort och kuntnigt nätverk. Bibblan svarar och Bibblan guidar är dessutom moderna responsiva tjänster, som fungerar lika bra på mobil och surfplatta som på dator – en början till att ha bibliotekarien i fickan.

Gunilla Fors

Malmö stadsbibliotek

Foto: Lisa Muhr

Ett bibliotek är en plats full av berättelser av olika slag, både fiktion och fakta. Det finns berättelser i text, bild och ljud. Berättelser att drömma sig bort i eller lära sig något av.

På biblioteken i Upplands-Bro arbetar vi med att inspirera unga att ta del av alla dessaberättelser, men också att skapa sina egna. Vi har bland annat erbjudit kurser i skrivande och animering. Sedan hösten 2015 kan vi även tillägga programmering. Varför har vi valt att satsa på det? Jo, därför att programmera sitt eget spel är att skapa sin egen berättelse – en egen värld som man fyller med karaktärer och utmaningar. En värld som man sedan kan bjuda in andra att ta del av. Man får chansen att lära sig ett nytt språk – ett programmeringsspråk.

Hur skriver man sin kod för att huvudpersonen i spelet ska hoppa när man trycker på en viss tangent? Hur får man till en bakgrund som ser ut som ett medeltida slott? Genom att programmera enkla spel får man en inblick i hur kod fungerar och vad man kan åstadkomma med hjälp av programmering. Vi är ju omgivna av kod i vår vardag genom alla de datorprogram och appar som vi använder. Att känna till hur de är uppbyggda kommer att vara en del av allmänbildningen för dem som är unga idag och biblioteket har en roll att spela för dem som inte har tillgång till en dator hemma. Förhoppningsvis kommer

programmering även att ingå i skolans läroplan, så att alla unga får en chans att få djupare kunskap om och förståelse för den digitala tekniken, hur den påverkar oss och hur man kan använda den. På Upplands-Bro bibliotek har vi under hösten och våren haft kurser i programmeringsspråket Scratch. Det lämpar sig både för nybörjare och för den som vill skapa mer avancerade spel. Scratch har utvecklats av det amerikanska universitetet MIT och är fritt tillgängligt online. Det är både ett programmeringsspråk och en community och grundfilosofin är att via programmering uppmuntra unga att tänka kreativt, att jobba tillsammans och dela med sig av kunskap. Den filosofin har också genomsyrat kurserna på bibblan, som letts av Fredrik Pedersen-Dambo. Det har varit fantastiskt att se vilka spel som har skapats, kreativiteten och glädjen hos ungdomarna och stoltheten när de fått visa upp sina alster och dela med sig av sina kunskaper till varandra. Intresset för programmering har varit stort och alla som velat vara med har tyvärr inte fått plats. Nu i vår är vi glada att hälften av deltagarna är tjejer. Programmeringsbranschen behöver bli mer jämställd och vi hoppas att kurser som den vi erbjuder kan hjälpa till att sänka trösklarna, så att fler vill lära sig att programmera – både killar och tjejer.

Lisa Muhr

Upplands-Bro bibliotek

Samverkan mellan bibliotek och anhörigcentrum i Norrtälje

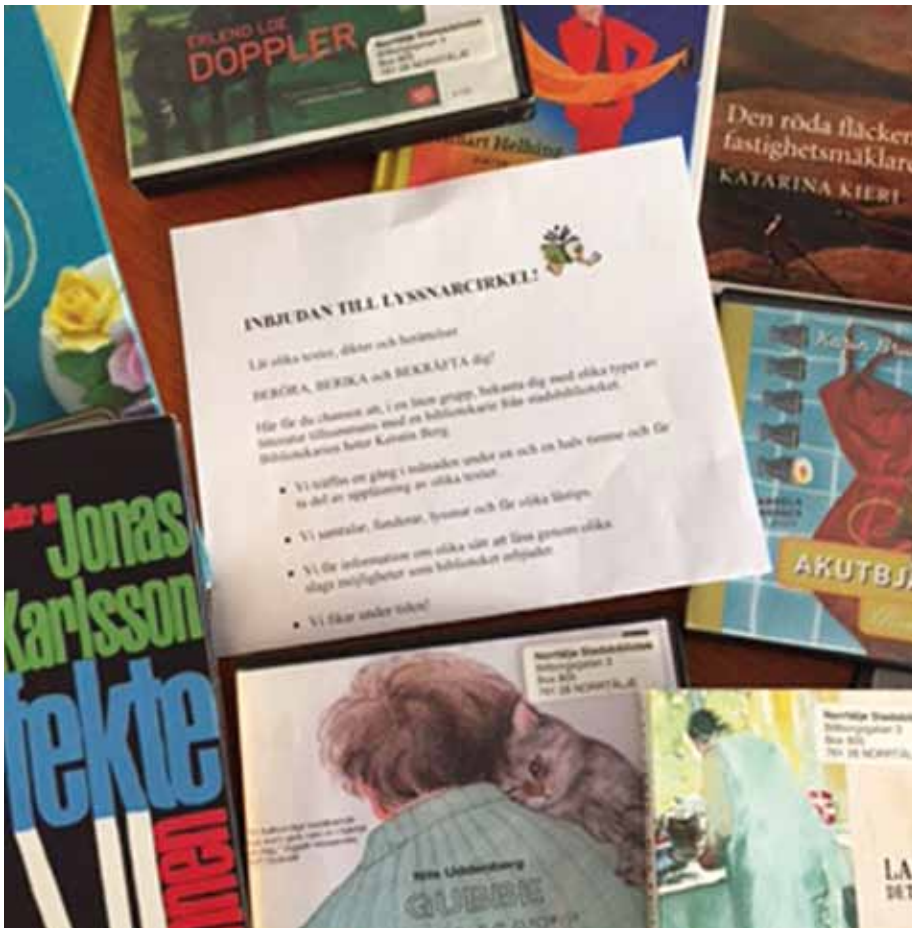

Foto: Kerstin Berg

Låt texter, dikter och berättelser BERÖRA, BERIKA och BEKRÄFTA dig!

Med dessa ord inbjuder vi personer som på olika sätt stödjer någon anhörig. Det kan vara någon med en partner som drabbats av alzheimer eller kanske någon med ett vuxet barn med funktionsnedsättning. Gemensamt för dessa stödjare är att de sällan har haft tid för sig själva eller kanske orkat odla ett intresse de senaste åren. Nu erbjuder Norrtälje stadsbibliotek en Lyssnarcirkel en gång i månaden i samverkan med Anhörigcentrum (AC) inom Vårdbolaget Tiohundra i Norrtälje kommun.

Tanken med denna Lyssnarcirkel är att i första hand erbjuda rekreation under den en och en halv timma långa sammankomsten med fika, men också att locka till någon form av fortsatt

läsning. Vi ser även chansen att informera om bibliotekets möjligheter och visa olika typer av media i gruppen, t.ex. ljudböcker.

Anledningen till att just jag tog på mig ansvaret att starta den första Lyssnarcirkeln för anhörigstödjare är lite speciell. Min nittioettåriga, demente far bodde ensam i lägenhet i en annan kommun och klarade absolut inte av detta, trots hemvårdens insatser. Att få till en plats i äldreården kräver tid och kraft. Det vet alla som försökt. När det var som allra störst påfrestningar, psykiskt och praktiskt, fick jag av en händelsekontakt med Anhörigcentrum i Norrtälje. De gav fantastiskt stöd i den svåra situationen. Jag kunde ringa när jag ville och blev dessutom

uppringd då och då av min personliga stödjare! När biblioteket senare fick en förfrågan från chefen på Anhörigcentrum om ett samarbete, föll det sig självklart för mig att ta på mig detta uppdrag. Nämnas bör kanske också att jag har en lång yrkeserfarenhet av att vara lärare, i olika projekt och grupper.

Sagt och gjort, vi träffades och pratade igenom vilka tankar vi hade gällande denna verksamhet, satte ihop en inbjudan och bestämde att cirkeln skulle träffas en gång i månaden i AC:s lokaler, inte långt från vårt bibliotek. AC tog skriftlig kontakt med ett antal personer. Gruppen skulle inte överstiga åtta personer, med mig och en kontaktperson från AC inräknad. En kontaktperson från AC skulle närvara i gruppen, om någon skulle behöva stöd, men det kunde vara olika kontaktperson varje gång.

Första gruppen bestod av fyra kvinnor och en man mellan sextio och sjuttiofem år. Jag inledde varje sammankomst med att gruppen fick lyssna till och läsa från whiteboard en kort text, kanske bara en mening. Detta skedde under tystnad och sedan fick alla ett papper och en penna. Med en bakgrund av lugn musik, uppmuntrades alla att skriva ner väldigt kort vad de först kom att tänka på, utifrån texten. Ingenting ansågs fel eller konstigt, förklarade jag och blev inget skrivet var det också ok. Vi kom överens om att allt som sades i gruppen skulle stanna där. Efter några minuter fick var och en berätta vad de skrivit eller vad de tänkt på. Det var aldrig någon som inte hade något att säga.

Första gången fick de läsa orden; ”Det finns en spricka i allting. Det är så ljuset kommer in!” En översättning av mig från Leonard Cohens textrad ur sången Anthem.

Under träffarna varvade jag med att högläsa dikter, kortare texter eller noveller. Vi lyssnade också till ljudböcker. Efter varje text samtalade vi om innehåll och tankar. Jag tipsade om liknande berättelser, visade böcker, ljudböcker och gruppen kom med egna lästips. Jag höll mig till ganska lättillgänglig litteratur inom genren ”feel-good” i början, för att det inte skulle bli för tungt, men snart kom vi in på lite djupare litteratur. Några i gruppen var inte alls vana läsare, medan ett par stycken läste en del ändå. Jag märk-

Global bildning

te att de tyckte om högläsning, någon sa att det var länge sedan någon läst för dem.

De två sista gångerna, av sex, flyttade vi oss till bibliotekets grupprum i stället, och jag kunde hjälpa dem som inte hade bibliotekskort att skaffa det. Flera började låna.

Till sista gången hade jag skrivit ihop en litteraturlista på allt vi hade läst och lyssnat till, som alla fick. Tre av gruppens medlemmar ville absolut fortsätta cirkeln terminen efter och jag frågade AC om det var ok och om det gick att få fram ett par personer till som kunde vara med. Här krävdes då en ”viss läsvana”, för vi bestämde oss för att läsa några hela böcker gemensamt, men den som önskade fick gärna lyssna på ljudbok i stället. Vi fick ihop en grupp på fem personer och vi sågs följande termin enbart på biblioteket en gång i månaden under en och en halv timme med fika. Här fanns ingen kontaktperson från AC med längre.

Vi läste tre hela böcker, på fyra gånger, som vi diskuterade och inledningsvis läste jag ur dem och vi lyssnade även på något kapitel på ljudbok. Gruppmedlemmarna läste/lyssnade sedan hemma själva. Dessutom fick gruppen lyssna till poesi. Böckerna vi läste var *Kranvridarna* av Karin Brunk-Holmqvist, *En röd liten fågel i juletid* av Fannie Flagg samt *Tea-Bag* av Henning Mankell. Lite problematisk kunde det vara att få fram fem böcker och någon ljudbok av samma titel, men det fungerade med framförhållning.

Några i gruppen ville sedan fortsätta ytterligare en termin, men jag kom tillsammans med AC fram till att starta en nybörjarcirkel igen. Där är vi nu och har kommit igång med en ny grupp på sex personer. Det känns nästan ännu roligare, eftersom jag känner mig varm i kläderna. Jag använder ungefär samma koncept, men man får ta hänsyn till att grupper är olika. Det mest slående är nog att vissa personer har uttryckt att de trott att det kostar pengar att låna på biblioteket! Den villfarelsen kan jag ta bort direkt och så kan jag förmedla hur härligt det är med litteratur, förstås!

Kerstin Berg
Norrtälje stadsbibliotek

Foto: Cecilia Bengtsson

”Vad är bildning? Google ger drygt 450 000 svar på 0,27 sekunder. Det är omöjligt att läsa och ta till sig alla.” Med dessa ord inleds skriften *Vidgade vyer, djupare kunskap – om bildning här och nu*. I boken reflekterar ett flertal författare kring bildningsbegreppets olika aspekter utifrån sin specialkompetens.

Mycket är läsvärt i skriften men jag fastnar lite extra för det avsnitt som Eva Mark, filosofie doktor i teoretisk filosofi skrivit med rubriken *Vad är global bildning?* Kapitlet inleds med att Mark benär i bildningsbegreppet, beroende på sammanhang finns olika ingångar, till exempel akademisk bildning, medborgerlig bildning, livslångt lärande, bildning, existentiell mening, folkbildning med mera. Ur folkbiblioteksperspektiv är flera av aspekterna relevanta.

En vanlig kritik gentemot bildning är att den utgår ifrån en västerländsk bildningstradition. Eva Mark menar att en människa ingår i det globala samhället och att vi därför behöver ett globalt bildningsperspektiv. ”Demokratisk utveckling i ett mångkulturellt samhälle förutsätter att

traditionell inhemsk kultur och institutionaliserat kulturarv inte längre är den enda självklara utgångspunkten.” Mark förespråkar ett interkulturellt förhållningsätt till bildningsområdet. Unesco definierar ordet interkulturell som ”existensen av och den jämställda interaktionen mellan olika kulturer och möjligheten till kulturella uttryck genom dialog och ömsesidig respekt.” Interkulturalitet förutsätter mångkulturalism och uppstår som en följd av ”interkulturellt utbyte och dialog på lokal, regional, och internationell nivå”. Mark avslutar sitt avsnitt med uppmaningen ”att inte nöja sig med goda intentioner, utan bjuda in till arbete med sig själv som utmanar stereotypa föreställningar om kulturer och betraktar det egna agerandet ur maktperspektiv. Våga famla, vara osäker, fråga.”

Skriften finns att läsa som pdf på Kultur i västs webbsida: <http://www.kulturivast.se/sites/default/files/document/bildningsboken.pdf>

Cecilia Bengtsson
Regionbibliotek Stockholm

Källkritik, igår, idag och imorgon

- Intervju med Anette Holmqvist på Kolla källan

Foto: Martin Nilsson

Anette Holmqvist jobbar på Skolverket som undervisningsråd och ansvarig för Kolla källan, Skolverkets webbsidor om källkritik, informationssökning och nätsäkerhet. Kolla källan innehåller material och inspiration för pedagoger och skolbibliotekarier och har funnits sedan år 2000.

Vad sågs som de stora utmaningarna gällande källkritik och användningen av internet i skolan, när du började arbeta med Kolla källan runt årsskiftet 1999/2000?

Den stora utmaningen då, som nu, var att få lärare att använda digital teknik i undervisningen. Vidare var fusk och plagiat ett hett diskussionsämne. Att elever kopierade andras arbeten, satte sitt eget namn under och lämnade in. Idag diskuteras inte fusk på samma sätt, vilket delvis har att göra hur uppgiften till eleven konstrueras. Den andra stora diskussionsfrågan var om skolorna skulle använda tekniska filter för att skydda eleverna från nätets baksidor, eller försöka lära eleverna källkritik och god etik.

Vilka kunskaper hade du med dig från ditt tidigare jobb som gymnasiebibliotekarie, som du fick användning av i arbetet med Kolla källan?

Jag hade kännedom om de kunskapsbrister som fanns bland både elever och lärare om informationssökning och källkritik. Internet hade ganska nyligen gjort entré på bred front i skolorna, det var svårt att hitta bra och användbara klassrumsresurser och frestande att välja första bästa länk i träfflistan. I skolbibliotekariens roll ingår att granska och göra ett genomtänkt urval av böcker och andra resurser. Därför såg jag skolbibliotekarierna som en målgrupp och som en väg att nå lärare och elever.

I början av 2000-talet växte svenskspråkiga Wikipedia fram och användes ofta som en källa i skolarbetet, vilket många var ganska kritiska till. Tror du att användningen av Wikipedia medförde något till diskussionerna kring källkritik i skolan?

Det tror jag absolut. Wikipedia satte en av källkritikens grundpelare i gungning, den om att identifiera avsändare och ursprung. Därför ifrågasatte många användningen av Wikipedia i skolan. Men för många lärare och bibliotekarier har Wikipedia blivit ett utmärkt redskap för att tillämpa källkritik, delvis genom att följa de enskilda artiklarnas historik, redigeringar och diskussionstråd, delvis genom att låta eleverna själva bidra med artiklar. Med åren har Wikipedia fått fler skribenter och ett bredare innehåll och också blivit alltmer accepterat i skolan.

Sedan kom de sociala medierna och barn och ungas ökande användning av dessa. Hur har sociala medier förändrat synen på källkritik? Eller är det samma baskunskaper som ännu gäller även för nya medier?

Sociala medier har kanske inte förändrat, men utvecklat synen på källkritik, eftersom vi nu är en del av delningskulturen. Att dela med sig av eget och andras arbete är i grunden ett sympatiskt fenomen. Men det händer alltför ofta att material och nyheter delas i sociala medier utan förhandsgranskning. Utan att frågor om äkthet, ursprung, avsändare, budskap, har ställts. Vi har alla ett an-

svar för vilken information vi delger andra och vad vi låter få stor spridning.

Vilka är de stora källkritiska utmaningarna idag för barn och unga, och vuxna?

De stora källkritiska utmaningarna är

- att förhålla sig till att vi hämtar det mesta av vår information från kommersiella söktjänster som rangordnar sökträffarna i den ordning de tror att vi vill ha dem (utifrån de uppgifter företaget har om oss).
- att undvika att hamna i en filterbubbla, det vill säga att vi via sociala medier bara får budskap som bekräftar det vi redan tror oss veta och tycker.
- att säkerställa att alla barn och unga växer upp till medie- och informationskuniga vuxna, att de får redskap för källkritik, kunskaper om upphovsrätt och strategier att hantera nätets avigsidor.

Integritet och nätsäkerhet är svåra och komplexa områden idag. Vilka tips har du till den som vill leva en mer medveten digital vardag?

Framför allt att skaffa sig mer kunskaper om hur de digitala tjänster vi använder faktiskt fungerar. Att inse att ingenting är gratis, utan du betalar med de uppgifter du lämnar ut om dig själv, via ditt surfande och dina klick, via dina vänner på sociala medier och hela ditt interagerande på nätet. Integritet betyder olika saker för olika människor, men huvudsaken är att vi är medvetna om mekanismerna och agerar med eftertanke. Tekniken blir inte bättre än sina användare. Vi ska styra tekniken och inte tvärtom och det gör vi genom kunskaper, dialog och ett öppet och ansvarsfullt förhållningssätt.

Hanna Johansson

Regionbibliotek Stockholm

Danderyd – en bibliotekstätt kommun med forntid och framtid i sikte

Foto: Nicholas Walker

Den lilla kommunen Danderyd med sina dryga 30 000 invånare delar på fyra bibliotek förlagda i de olika kommundelarna Danderyd, Djursholm, Stocksund och Enebyberg. Det kan ses som många bibliotek för en så liten yta, men det finns gott om eldsjälur i området och tre av de fyra biblioteken har aktiva vänföreningar som engagerar sig och bjuder in till författarsamtal samt andra föreläsningar.

Vartannat år anordnas en bokmessa i Djursholm med författare knutna till bygden. Flera av biblioteken fungerar även som konsthallar där lokala konstnärer får visa upp sina alster under en två veckorsperiod. Det är väldigt populärt och kölistan för att få vara med är lång. På Stocksunds bibliotek finns också ett litet ”mini-antikvariat” där vänföreningen säljer skänkta böcker, ofta av mycket hög kvalitet.

I kommunen har man startat upp meröppet på biblioteket i Stocksund, och meningen är att det även ska komma igång i Enebyberg, som fungerar som en träffpunkt där det förutom bibliotek i samma lokal finns café, ungdomsverksamhet och samlingsal i kyrklig regi. Mellan 8-22 kan låntagare som registrerats till denna service själva ta sig in med sitt kort och pinkod, och göra biblioteksärenden även när det inte är bemannat. Det hela är väldigt uppskattat, och många tycker det känns lyxigt att få använda bibliotekets loka-

ler, som ett extra vardagsrum eller avskild studieplats, samt återlämna själv istället för att lämna i ett bokinkast.

I höstas firade Djursholms bibliotek 50 år med stor fest och evenemang för stora och små. Byggnaden ritades av arkitekt Åke Widström 1965 och är särskilt utmärkande med sin raffinerade belysning med infällda lampetter i koppar och i stora hallen inte mindre än 288 glödlampor som tillsammans bildar stora ljusklassar. En mörk vinterdag kan man på långt håll se hur ljusen glimrar inbjudande genom de stora fönstren.

Danderyd har i Finland en vänort, dit kulturförvaltningen med anställda i mars i år gjorde en studieresa. Grankulla, som kan liknas vid ett finskt Djursholm med sin villastad strax utanför huvudstaden, ligger ca en halvtimmes bilresa från Helsingfors. Här talas hela 40% svenska, vilket också märks i bibliotekets bokbestånd, att jämföra med resten av Helsingforsregionen där bara

6,5% brukar svenska. Grankulla bibliotek ingår som ett av regionens 65 bibliotek, där samarbetet är stort och man har en gemensam katalog i nätverket HelMet - Helsinki Metropolitan Area Libraries. Den välmående finska bibliotekskulturen märks inte minst på mängden personal. Bara i lilla Grankulla består personalstyrkan av 13 anställda. Det är tänkt att de längre fram även skall komma och göra studiebesök på biblioteken i Danderyd.

Allt som allt arbetar femton personer inom Danderyds biblioteksverksamhet. Flera av bibliotekarierna i kommunen har kombinerad tjänst på folk- och skolbibliotek. Det största biblioteket ligger i Mörby centrum, på plan 5 i köpcentret. Det har talats en tid om att bygga ut hela centrumet och då skapa ett nytt stort bibliotek på markplan. Detta skulle förstås innebära ett lyft för verksamheten. Planerna är fortfarande på idéstadiet, men intresse finns.

Framöver kommer man i Danderyd att satsa en hel del på kultur och läsning för äldre och personer med funktionsnedsättning. En ny socialbibliotekstjänst har skapats som kan ägna området fokus. I en undersökning har det visats att i Danderyds kommun blir man äldst i hela landet. Det är inte ovanligt att en 99-åring tittar in på biblioteket och frågar efter något nytt intressant i läsväg, eller att en 95-åring intensivt förbereder sin kommande utställning... Med stark förankring i historien, men med stor nyfikenhet på framtiden, vill biblioteken och dess besökare möta bygdens kulturliv.

Hanna Edsbacke
Danderyds bibliotek

*” En mörk vinterdag
kan man på långt håll se
hur ljusen glimrar
inbjudande genom de stora
fönstren”.*

Hänt *händer*

Vad är sant?

Foto: Peter Malmqvist

Regionbiblioteket var på plats på Malmö högskola för att delta i den tredje upplagan av ReadMe, en konferens om aktuella samhällsfrågor för bibliotek, skola, forskning och media, som arrangeras av Altitude Meetings.

På scenen avlöste en lång rad talare varandra under dagen. Den enda som stannade på scenen var läsaren, ett barn som satt uppkrupen i en soffå och läste; imponerande att ha sådan läsro!

Temat för året: "Vad är sant", bjöd på ämnen som näthat, konspirationsteorier, yttrandefrihet och civilkurage. Bland föreläsarna fanns Blank Spot Project, ett projekt för medborgarfinansierad utrikesjournalistik som drivs av bland andra Martin Schibbye. Jack Werner, "Viralgranskaren", gav exempel på moderna vandringsägner och Elza Dunkels, docent i pedagogiskt arbete vid Umeå universitet, berättade personligt om nät-

hat och nätkärlek. Annika Hamrud, journalist och författare beskrev förloppet kring avslöjandet av pseudonymen Julia Ceasar och den kampanj som drevs mot henne och journalist Niklas Orrenius. Erik Åsard, professor i nordmerikastudier, förklarade konspirationsteorier, till exempel att de första stora konspirationsteorierna kom i omlopp kring franska revolutionen. Under hela dagen fanns Bamseredaktionen på plats och skapade i workshops nya läramaterial kring källkritik och yttrandefrihet.

Förmiddagens program målade upp en mörk bild av samhällsklimatet och samtalsläget och i publiken var vi nog flera som ville hojta "censur!". Då kom Mick Hume, författare till boken Trigger Warning. Han slåss för yttrandefrihet och mot det han menar är en kränkthetskultur. Inom Humes yttrandefrihet hittas allt som ryms inom lagens ramar, även hat och förolämpningar. Censuren kändes plötsligt långt borta.

Konferensens upplägg, att varva personliga exempel med föreläsare som belyser olika sidor av problemet visade på ett effektivt sätt hur svårt det är att generalisera och hitta enkla lösningar. Poeten Lina Ekdahl framförde den specialskrivna dikten "Om ett bord är ett bord". Diktens återkommande ord "klick – klick – klick", när vi klickar på nätet, ekar fortfarande i mitt huvud. Så här låter den första strofen:

Det var hen

som byggde landet

en gång för länge sen

en gång för mycket längesen

med två tomma händer byggde hen landet

KLICK

Utdrag ur Lina Ekdahls dikt "Om ett bord är ett bord" 2016.

För femte året i rad hålls Sigtuna litteraturfestival i Sigtuna stad. Festivalen pågår under tre hela dagar, 26-28 augusti. Sigtuna stad fylls då med författarmöten, samtal, workshops, utställningar och mycket annat i litteraturens tecken. Festivalen inleds med en skoldag fredag den 26 augusti i kulturhuset i Märsta. Dagen riktar sig till kommunens skolelever i åk 1-7. Förhoppningen med dagen är att väcka läslust hos eleverna då de får läsa böcker av några Sveriges bästa barn- och

Brian Palmer, författare och antropolog rundade av dagen med en engagerande presentation om vikten av civilkurage och vår vilja att göra gott. Han talade bland annat om förebilder som Malala Yousafzai, Sophie Scholl och Witold Pilecki. Han berättade också om den kurs i civilkurage han startade på Harvard efter ett studentuppror för att stärka villkoren för Harvard lokalvårdare och matpersonal. Kursen fick 600 deltagare jämfört med snittet som ligger på elva studenter på en Harvardkurs!

Barnet på scenen hann avsluta Maria Gripes Tordyveln flyger i skymningen och börja på nästa bok och trots att det måste varit en svår läsmiljö kanske vi i publiken, mest lärare och bibliotekarie, påmindes om vem vi jobbar för och varför temat för dagen är så viktigt. Föreläsningarna filmades och kommer att finnas på ur play.

Annika Hermele

Regionbibliotek Stockholm

Foto: Stefan Tell

Svenska Akademiens bibliotekariepris för år 2016 tilldelas Annika Edlund vid Grubbebiblioteket i Umeå för att kunnigt och innovativt ha inspirerat och berikat läsare i alla åldrar, inom och utom bibliotekets väggar.

Sigtuna
Litteratur-
festival
26-28 AUGUSTI 2016

ungdomsförfattare och sedan träffa dem på skoldagen. Några av de medverkande författarna är: Märten Melin, Petrus Dahlin, Karl Modig, Elin Lindell, Johanna Lindbäck och Vanna Rosenberg. Programmet i sin helhet släpps den 3 maj, så håll utkik! Redan nu finns mycket presenterat på <http://sigtunalitteraturfestival.se>

Karin Andén

Kultursekreterare i Sigtuna

Regionbiblioteket

Rapporterar

Rapport om databaser och e-resurser på folkbibliotek

2013 publicerade KBs rapport om folkbibliotekens e-förvärv. Tillsammans betalade folkbiblioteken då omkring 43 miljoner kronor för e-resurser, vilket skattat utgjorde 10 procent av deras totala budget för medier. Uppskattningsvis var hälften av kostnaderna för e-resurser nedladdning av e-böcker. Sedan dess har e-bokslånen planat ut eller minskat i de flesta av länets kommuner och man har nya avtal sen 2014. Även vad gäller databaser och övriga e-resurser tycks användningen minska hos såväl besökare som personal. Hur ser folkbiblioteken på betaldatabaser kontra fria resurser på webben? Vad är outhärligt? Vilka är utmaningarna, hindren och möjligheterna för databaser på folkbibliotek? Hur kommer MIK-begreppet in?

Det är nu dags för en inventering av hur databaserna används på våra bibliotek. Fyra län och regioner (Stockholm, Blekinge/Kronoberg, Gävleborg, Västra Götaland) har gått ihop och beställt en kartläggning av bibliotekshögskolan i Borås. Det är Cecilia Gärdén och Malin Utter, båda forskare vid högskolan i Borås, som genomför studien. Syftet med rapporten är att diskutera utmaningar och möjligheter för e-resurser på kommunala bibliotek utifrån tre nivåer – lokal, regional och nationell. Två frågeställningar vägleder och avgränsar undersökningen: Hur arbetar biblioteken med e-resurser? Hur ser de olika nivåerna på samordning av e-resurser? Rapporten publiceras i juni 2016.

Lotta Aleman

Regionbibliotek Stockholm

Regionbibliotek i rörelse

På uppdrag av Eva Bergquist, kulturdirektör Stockholms läns landsting gjorde Eva Schöld under mars en utredning av de sex läns kulturfunktionerna som är DIS (Dans i Stockholms stad och län), Film Stockholm, Länsmusiken, Läns museet, Slöjd Stockholm och Regionbibliotek Stockholm.

Uppdraget var att utreda former för ett närmare samarbete mellan läns kulturfunktionerna, synergier och konststartsövergripande samarbeten, samlokalisering och juridiska organisationsformer samt hur kulturförvaltningen kan stärka sin roll som stödgivare.

Den 13:e april presenterades utredningen för kulturnämnden. Ett första förslag handlar om att se över lokalfrågan. Beslut om hur den fortsatta processen ska se ut kan komma tidigast i mitten av juni när landstingsfullmäktige ska spika budget för 2017. Vill ni läsa utredningen i sin helhet finns den på sll.se.

Margaretha Lindh

Regionbibliotek Stockholm

Bibliotekariens praktiska kunskap - snart kommer boken!

Under våren 2015 deltog 15 bibliotekarier från Stockholms län i en utbildning kring bibliotekariens praktiska kunskap. På kursen fick de skriva varsin text om ett dilemma i yrkesvardagen, en situation på jobbet som på något sätt hade varit problematisk. Under kursens gång diskuterade man sedan texten och lade på teori, så att slutresultatet blev en arbetad essä. Nu publicerar vi ett urval av dessa essäer, kompletterade med ytterligare teoretiska texter, i Regionbibliotekets skriftserie.

Utbildningen arrangerades av Regionbibliotek Stockholm i samarbete med Centrum för praktisk kunskap vid Södertörns högskola.

Britt Löfdahl

Regionbibliotek Stockholm

Möten med läsning - när bibliotekens verksamhet når fler

Foto: Helena Andersson

Nu kommer ännu en inspirerande skrift från regionbiblioteket! Den handlar om läsning, information och upplevelser för personer med funktionsnedsättningar och bygger på erfarenheter och idéer från det projekt som Pia Andersson Wredlert har drivit hos oss sedan hösten 2015. De fem deltagande biblioteken har främst fokuserat på personer med intellektuella funktionsnedsättningar; att hitta samarbeten och utveckla metoder för att biblioteket ska nå fram med sin verksamhet till dem.

Karin Sundström

Regionbibliotek Stockholm

SEX FRÅGOR TILL

Magdalena Svanberg är bibliotekarie på universitetsbiblioteket vid Karolinska Institutet, Nordens största medicinska bibliotek. De servar i första hand Karolinska Institutets ca 10 000 studenter, doktorander och forskare, men det är också ett allmänt offentligt bibliotek. På KIB har man under lång tid arbetat målmedvetet med handledning och undervisning för att stödja studenternas lärande, och man har både ett KIB-labb för hjälp med sökningar och referenshantering och en språkverkstad för stöd i den akademiska skrivprocessen. Och man jobbar med ett uttalat pedagogiskt förhållningssätt.

Magdalena Svanberg

Ni har arbetat länge och systematiskt med ett pedagogiskt förhållningssätt. Vad innebär det?

På KIB arbetar vi med både schemalagd undervisning och handledning i akademiskt skrivande och informationsökning.

Vi ser handledningen och undervisningen som delar av samma helhet. Syftet är att studenterna ska uppnå lärandemålen för informationskompetens och skrivande. Då är ett pedagogiskt förhållningssätt nödvändigt; det är studenterna själva som ska lära sig att söka, värdera och använda information samt skriva akademiskt. En liknelse vi brukar använda är att vi ska "sitta på händerna".

Hur är arbetet med handledningen organiserat?

Handledningen i informationskompetens sker i det som vi kallar KIB-labb. Vi har öppet alla vardagar kl 11-16 och erbjuder både drop-in och bokning. Vi handleder även i chatt, telefon, per e-post och på distans.

I språkverkstaden arbetar språkhandledare i svenska och engelska. Syftet med språkhandledningen är att studenterna på egen hand ska kunna bedöma och förbättra sina texter. Här är det bokning som gäller, såväl på plats som på distans.

Ni har till och med skrivna riktlinjer för handledning. Varför behövs det?

Ett skäl är att vi är ganska många personer som bemannar KIB-labb och språkverkstaden. Skrivna riktlinjer gör det lättare att ha ett gemensamt förhållningssätt och ge likvärdig service oberoende av person.

I den traditionella bibliotekarierollen ingår ofta att söka fram svar och leverera dem till den som frågat. Ibland krockar det med ett pedagogiskt förhållningssätt. Då är det värdefullt att ha riktlinjer som stöd.

Hur använder ni riktlinjerna?

En viktig aspekt med riktlinjerna var själva arbetet med att ta fram dem. Det gav oss tillfälle att diskutera frågor kring hur vi handleder studenterna. I det praktiska arbetet är det bra att ha riktlinjerna att luta sig mot till exempel när studenter hellre vill ha färdiga svar snarare än vägledning i hur de själva kan söka svaret. Vi använder dem också för att ge varandra kollegial feedback.

Hur tycker ni att det fungerar och vad tycker studenterna?

Vi har utvärderat riktlinjerna på lite olika sätt, till exempel genom att formulera hur vi tror att vi uppfattas och hur vi skulle vilja uppfattas och jämfört det med riktlinjerna. Vi kunde då se att riktlinjerna tar fasta på viktiga aspekter, men också att vi inte nått hela vägen fram inom alla områden. Vi har ännu inte undersökt hur vår handledning uppfattas av studenterna och hur det förhåller sig till riktlinjerna.

Har du ett bra lästips kring detta med att arbeta pedagogiskt och handledande?

Ett tips är pedagogisk litteratur i allmänhet. Många av oss har till exempel gått en kurs i högskolepedagogik där Biggs, J & Tang, C: *Teaching for quality learning at university* (2011) var kursbok. Ett annat tips är litteratur om ett coachande förhållningssätt, till exempel Stober, D & Grant, A. (eds): *Evidence based coaching handbook: putting best practices to work for your clients* (2006).

Ställde frågorna gjorde *Redaktionen*

Foto: Miritt Zisser